

JOANNA SMARŻ

Casimir Pulaski Radom University, Poland

ORCID iD: 0000-0002-2450-8162

SŁAWOMIR GĄSIOR

Casimir Pulaski Radom University, Poland

ORCID iD: 0009-0007-9716-0391

ROLA WOJSK OBRONY TERYTORIALNEJ W BUDOWANIU ODPORNOŚCI NARODOWEJ

THE ROLE OF THE TERRITORIAL DEFENCE FORCES IN BUILDING NATIONAL RESILIENCE

ABSTRACT

The state's responsibility in terms of security is to ensure resilience against military and non-military threats, as well as the ability to effectively respond to potential crises. This resilience encompasses both the military and civilian spheres, enabling the protection of sovereignty and the achievement of strategic national security objectives.

In Poland, the Territorial Defence Forces (TDF – commonly referred to as *terytorials*) play a key role in this regard. Their motto, *Always ready, always close*, emphasizes their support for the civilian population and their contribution to internal security and national defense alongside operational forces. In the face of growing international tensions, the importance of the TDF continues to increase.

The purpose of this article is to analyze the role of the TDF in building national resilience by identifying threats and developing effective crisis response mechanisms. The effectiveness of these actions requires cooperation between the military and civilian institutions, as well as the implementation of appropriate strategies.

The analysis of the title issue will be conducted using the dogmatic-legal method and analysis of the content of press articles, which will allow for an examination of the role of the Territorial Defence Forces (WOT) in deterrence, defense, and the fulfillment of Poland's commitments to NATO and the EU.

KEYWORDS: *Territorial Defence Forces (TDF), national resilience, territorial defence, Permanent Area of Responsibility (PAR), safety*

STRESZCZENIE

Zadaniem państwa w zakresie bezpieczeństwa jest zapewnienie odporności na zagrożenia militarne i niemilitarne, a także zdolność skutecznego reagowania na ewentualne kryzysy. Odporność ta obejmuje zarówno sferę wojskową, jak i cywilną, co pozwala na ochronę suwerenności i realizację strategicznych celów bezpieczeństwa narodowego.

W Polsce kluczową rolę w tym zakresie odgrywają Wojska Obrony Terytorialnej (WOT – potocznie *terytorials*), których motto *Zawsze gotowi, zawsze blisko* podkreśla ich wsparcie dla ludności cywilnej oraz wkład w bezpieczeństwo wewnętrzne i obronę kraju wspólnie z wojskami operacyjnymi. W obliczu rosnących napięć międzynarodowych znaczenie WOT stale rośnie.

Celem artykułu jest analiza roli WOT w budowaniu odporności państwa poprzez identyfikację zagrożeń i rozwój skutecznych mechanizmów reagowania na kryzysy. Skuteczność tych działań wymaga współpracy wojska z instytucjami cywilnymi oraz wdrażania odpowiednich strategii. Analiza tytułowego zagadnienia zostanie przeprowadzona przy wykorzystaniu metody dogmatyczno-prawnej oraz analizy treści artykułów prasowych, która pozwoli ukazać rolę WOT w zakresie odstraszenia, obrony oraz realizacji zobowiązań Polski wobec NATO i UE.

SŁOWA KLUCZOWE: *Wojska Obrony Terytorialnej (WOT), odporność narodowa, obrona terytorialna, stały rejon odpowiedzialności (SRO), bezpieczeństwo*

WPROWADZENIE

Odporność państwa wymaga analizy zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych oraz ich wpływu na bezpieczeństwo obywateli. Kluczową rolę w budowaniu odporności odgrywa Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO), co podkreślono na szczycie NATO w Warszawie w 2016 r. Wiodącym przesłaniem było podjęcie zobowiązania do budowania odporności i nieustannego rozwijania indywidualnej i zbiorowej zdolności do odparcia ewentualnego ataku na Sojusz (por. art. 3 Traktatu Północnoatlantyckiego sporządzonego w Waszyngtonie dnia 4 kwietnia 1949 r., a po przystąpieniu Polski do NATO, w dniu 12 marca 1999 r., i jego ratyfikacji ogłoszonego w Dz.U.2000.87.970). Zapisy tych zobowiązań wskazują na odporność jako istotny element polityki odstraszania, mający na celu zniechęcenie potencjalnego agresora do ataku poprzez ukazanie jego nieskuteczności.

W Polsce istotną rolę w tym procesie odgrywają Wojska Obrony Terytorialnej (WOT), wspierające zarówno ludność cywilną, jak i administrację państwową. Ich działania wpisują się w strategię NATO, gdzie odporność jest kluczowym aspektem odstraszania i obrony. Warto więc zwrócić uwagę na proces osiągania gotowości operacyjnej, obejmującej sfery cywilną i wojskową, które są kluczowym warunkiem bezpieczeństwa narodowego oraz sojuszniczego. W obliczu rosnących zagrożeń niezbędna jest bowiem szybka implementacja odpowiednich działań.

Celem niniejszego artykułu jest analiza efektywności WOT w realizacji zobowiązań Rzeczypospolitej Polskiej wynikających ze strategii NATO oraz Unii Europejskiej (UE) w zakresie wzmacniania odporności narodowej. W szczególności podjęto próbę odpowiedzi na pytanie badawcze:

Czy i w jakim stopniu WOT są skutecznie włączane w szerszy system odporności narodowej RP, w tym w wymiarze cywilno-wojskowym i sojuszniczym?

Postawiono przy tym hipotezę:

Mimo krótkiego okresu funkcjonowania, WOT odgrywają istotną rolę w praktycznej implementacji elementów strategii odstraszania i obrony NATO oraz działań w zakresie odporności promowanych przez UE.

Analiza tytułowego zagadnienia została przeprowadzona z wykorzystaniem metody dogmatyczno-prawnej, literatury przedmiotu oraz artykułów prasowych (Szczepaniak, 2012, s. 83–112).

1. ISTOTA BEZPIECZEŃSTWA WE WSPÓŁCZESNYM ŚWIECIE

Bezpieczeństwo jest pojęciem bardzo szerokim, dotyczącym wielu dziedzin życia, dlatego też definiowane jest na wiele sposobów. Stanowi jedną z najważniejszych potrzeb człowieka (Budzisz, Kubiak, 2007, s. 518), której zaspokojenie stanowi jeden z głównych celów działań ludzi i struktur państwowych.

Bezpieczeństwo rozumiane jest jako stan braku zagrożeń, poczucie pewności, spokoju i stabilności (Jasiak, 2007, s. 93) lub jako permanentny proces prowadzący do zapewnienia tego stanu. Bezpieczeństwo można też określić jako pewność istnienia i przetrwania, która jest wynikiem braku zagrożeń (Wiśniewska, 2017, s. 2–9). Odznacza się brakiem ryzyka utraty czegoś, co człowiek szczególnie ceni.

Bezpieczeństwo wiąże się z zagrożeniami i wymaga aktywnego działania, pozwalającego na realizację interesów, rozwój i przetrwanie. Aby je osiągnąć, niezbędna jest eliminacja ryzyka poprzez podejmowanie wyzwań i wykorzystywanie szans w środowisku bezpieczeństwa (Keplin, 2023, s. 16–17).

Celem systemu bezpieczeństwa narodowego jest ochrona interesów państwa poprzez eliminację zagrożeń, redukcję ryzyka i wykorzystanie pojawiających się szans (Stefaniuk, 2017, s. 159).

2. DEFINIOWANIE ODPORNOŚCI PAŃSTWA

Według NATO *odporność* to zdolność społeczeństwa do stawiania oporu oraz łatwego i szybkiego powrotu do funkcjonowania po poważnym wstrząsie, takim jak klęska żywiołowa lub atak zbrojny. Jest ona połączeniem gotowości

cywilnej i wojskowych zdolności, za których budowę odpowiada każde państwo członkowskie NATO (Resilience and civil preparedness – Article 3). Z kolei według Komisji Europejskiej to zdolność nie tylko do stawiania czoła wyzwaniom i radzenia sobie z nimi, lecz także do realizacji przemian w sposób zrównoważony, sprawiedliwy i demokratyczny (Albrycht, 2022, s. 10).

Odporność państwa można więc określić jako zdolność do przeciwdziałania kryzysom, skutecznego reagowania i adaptacji do nowych warunków. Obejmuje ona sfery cywilną i wojskową, a jej wzmocnianie polega na rozwijaniu zdolności obronnych i utrzymaniu zaufania społeczeństwa nawet w sytuacjach kryzysowych (Keplin, 2023, s. 21).

3. BUDOWANIE ODPORNOŚCI PAŃSTWA

Odporność wymaga współpracy interdyscyplinarnej i rozwoju obrony cywilnej, szczególnie w miastach. Budowanie odporności jest także kluczowym tematem debat na poziomie krajowym i międzynarodowym.

a) Budowanie odporności przez NATO

W myśl art. 3 Traktatu Północnoatlantyckiego każde państwo członkowskie NATO zobowiązane jest do utrzymywania i rozwijania swoich indywidualnych zdolności obronnych. Zasada ta stanowi fundament koncepcji odporności, którą Sojusz zaczął systematycznie rozwijać w odpowiedzi na ewoluujące zagrożenia. Punktem zwrotnym był szczyt NATO w Warszawie w 2016 r., na którym po raz pierwszy formalnie określono siedem wymogów odporności. Obejmowały one m.in. zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego, niezawodnej łączności, sprawnego transportu, ciągłości zaopatrzenia, a także zdolności do reagowania na masowe migracje i inne kryzysy ludnościowe (NATO, 2016). Wytyczne te zapoczątkowały systemowe podejście NATO do budowania odporności jako istotnego elementu odstraszania i obrony.

Na szczycie w Brukseli w 2021 r. państwa członkowskie potwierdziły znaczenie odporności w kontekście nowych typów zagrożeń, takich jak ataki cybernetyczne, operacje hybrydowe i terroryzm (NATO, 2021). NATO zaczęło również podkreślać potrzebę wyznaczania celów odpornościowych w krajowych strategiach bezpieczeństwa oraz znaczenie interoperacyjności między państwami członkowskimi.

Kolejnym istotnym krokiem był szczyt NATO w Madrycie w 2022 r., podczas którego przyjęto nową koncepcję strategiczną Sojuszu (NATO, 2022). W dokumencie tym podkreślono, że odporność państw członkowskich stanowi podstawę zdolności odstraszania i obrony. NATO zobowiązało się do dalszego wzmocnienia infrastruktury krytycznej, rozwijania gotowości cywilnej, zwiększania interoperacyjności oraz przeciwdziałania zagrożeniom hybrydowym i cybernetycznym. Po raz pierwszy w historii dokumentów strategicznych NATO uznano zmiany klimatu za bezpośrednie zagrożenie dla bezpieczeństwa Sojuszu (NATO, 2022a).

Wzrost znaczenia odporności wynika ze zmieniającego się charakteru współczesnych zagrożeń, które coraz częściej przybierają formę niekonwencjonalną. NATO wskazuje na kluczową rolę gotowości cywilnej, obejmującą nie tylko wsparcie dla sił zbrojnych, ale także utrzymanie ciągłości funkcjonowania administracji publicznej i podstawowych usług. Oprócz tego odporność powiązано z technologiczną przewagą Sojuszu oraz zacieśnianiem cywilno-wojskowej współpracy z Unią Europejską. Proces wzmocnienia odporności jest czasochłonny i kosztowny, jednak uznaje się go za kluczową niemilitarną metodę przeciwdziałania zagrożeniom hybrydowym.

Znaczenie odporności zostało dodatkowo uwydatnione przez doświadczenia związane z pandemią COVID-19, która pokazała, że odporność nie może ograniczać się jedynie do instytucji państwowych. Coraz większą uwagę zwraca się na budowę odpornego społeczeństwa – świadomego, przygotowanego i zdolnego do reagowania na różnego rodzaju kryzysy. Jak zauważa Albrycht (2022, s. 9), odporność obejmuje dziś nie tylko siły zbrojne, ale również administrację, sektor prywatny i infrastrukturę krytyczną, ponieważ słabość jednego członka może osłabić cały Sojusz.

b) Budowanie odporności przez Unię Europejską

Prace zmierzające do skoordynowania działań na rzecz budowania odporności państw i społeczeństw, w szczególności wobec współczesnych zagrożeń, trwają również w ramach Unii Europejskiej. Zgodnie z jej założeniem silniejsze i bardziej stabilne sąsiedztwo przekłada się na większe bezpieczeństwo samej Unii. W tym celu UE podejmuje ścisłą współpracę z NATO, czego wyrazem jest podpisana w 2018 r. Wspólna Deklaracja UE–NATO mająca

na celu skuteczniejsze przeciwdziałanie zagrożeniom dla bezpieczeństwa (Joint Declaration on EU-NATO Cooperation).

W 2020 r. Komisja Europejska uznała odporność za priorytet unijnej polityki, wskazując na konieczność strategicznego prognozowania i redukcji podatności systemów państw (Strategic Foresight Report, 2020), zaś w 2021 r. opracowano panele oceny odporności w czterech obszarach: społeczno-ekonomicznym, zielonym, cyfrowym i geopolitycznym. Jednocześnie podkreślono rolę technologii cyfrowych w odbudowie po pandemii i wzmacnianiu odporności gospodarek. Dlatego też kraje UE planują inwestycje w sieci szerokopasmowe, cyfryzację administracji i biznesu oraz rozwój umiejętności cyfrowych, aby sprostać przyszłym wyzwaniom (Digital path to recovery and resilience in the European Union). Natomiast w marcu 2022 r. Unia Europejska przyjęła Strategiczny Kompas (EEAS, 2022), który zakłada budowę unijnej zdolności szybkiego reagowania, rozwój odporności państw członkowskich i przeciwdziałanie dezinformacji. UE planuje zwiększenie inwestycji w infrastrukturę cyfrową i energetyczną oraz wdrożenie mechanizmów reagowania na zagrożenia hybrydowe.

c) Budowanie odporności przez Polskę

Współczesny system bezpieczeństwa Polski opiera się w znacznej mierze na członkostwie w strukturach międzynarodowych, takich jak NATO oraz UE. W ramach tych struktur państwa członkowskie zobowiązane są do budowy odporności narodowej jako elementu wspólnego systemu odstraszania, reagowania kryzysowego oraz zapewnienia ciągłości funkcjonowania społeczeństw i administracji. W kontekście powyższych zobowiązań kluczowa staje się rola państwa narodowego jako podstawowej jednostki odpowiedzialnej za realizację celów NATO i UE. Odpowiedzialność ta spoczywa na strukturach cywilnych i wojskowych, które powinny być zintegrowane w ramach jednolitego systemu bezpieczeństwa narodowego. Ich działania, wpisujące się w cywilno-wojskowy wymiar reagowania kryzysowego, służą nie tylko realizacji zadań krajowych, lecz także wypełniają zobowiązania międzynarodowe Polski w ramach NATO i UE.

W ramach realizacji tych zobowiązań Polska opracowała własne strategie i akty prawne, takie jak Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP

z 12 maja 2020 r. (Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP, 2020) oraz ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz.U.2025.825).

Z pierwszego aktu wynika zobowiązanie do budowy odporności państwa, co wskazuje na jej istotne znaczenie dla utrwalania bezpieczeństwa Polski (Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP 2020, s. 15). W dokumencie tym podkreślono konieczność wzmacniania odporności państwa i społeczeństwa, czemu poświęcono podrozdział *Odporność państwa i obrona powszechna*. Strategia wskazuje na potrzebę budowania odporności wobec zagrożeń, w tym hybrydowych, oraz zapewnienia powszechnej obrony cywilnej i ochrony ludności (Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP, 2020, s. 15–16). Odporność obejmuje zdolność organizacyjną na najniższych szczeblach, ratowanie życia, pomoc medyczną oraz ochronę infrastruktury krytycznej w czasie kryzysu i wojny (Jagnieża, 2020). Kwestie te są także uwzględnione w Krajowym Planie Zarządzania Kryzysowego (Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego) i Narodowym Programie Ochrony Infrastruktury Krytycznej (Narodowy Program Ochrony Infrastruktury Krytycznej), co potwierdza kompleksowe podejście do bezpieczeństwa narodowego.

Wzmacnianie odporności Polski opiera się na budowie systemu obrony powszechnej i zdolności obronnych, obejmując przeciwdziałanie zagrożeniom hybrydowym, cyberzagrożeniom, terroryzmowi oraz przestępczości zorganizowanej. Kluczowe znaczenie ma także rozwój ochrony zdrowia i administracji publicznej (Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP, 2020, s. 15–20).

Temat odporności państwa jest istotnym elementem debaty, prowadzonej m.in. przez Biuro Bezpieczeństwa Narodowego (Soloch, Pietrzak, 2016, s. 31) i Rządowe Centrum Bezpieczeństwa (Kubiak, 2018, s. 4), które podkreśla, że w obliczu rosnących zagrożeń militarno-niemilitarnych odporność jest kluczowym elementem ochrony kraju (Odporne NATO).

Istotnym aspektem wzmacniania odporności państwa na działania hybrydowe jest umiejętność skutecznego rozpoznawania i identyfikowania zarówno obecnych, jak i przyszłych zagrożeń, wynikających z decyzji politycznych oraz zmian w otoczeniu bezpieczeństwa. Pełne zidentyfikowanie zagrożeń jest niemożliwe, dlatego kluczowe znaczenie ma myślenie perspektywiczne i odpowiednie przygotowanie, które pozwala zminimalizować skutki ewentualnych kryzysów (Świeboda, 2017, s. 11). Odpowiednio opracowane scenariusze

umożliwiają zdobycie wiedzy, wspierają prognozowanie oraz rozwój. Skuteczne narzędzie analityczne powinno uwzględniać wewnętrzne i globalne uwarunkowania państwa, identyfikować trendy oraz łączyć analizę zagrożeń z prognozowaniem sytuacji krajowej i międzynarodowej (Sulek, 2010, s. 13).

Z kolei w 2022 r. została uchwalona ustawa o obronie Ojczyzny, która zastąpiła poprzedni system regulacji w zakresie obronności. Przewidziała ona m.in. zwiększenie liczebności armii oraz wzrost wydatków na obronność (por. art. 39–42), celem zwiększenia intensyfikacji zakupów sprzętu – w tym czołgów, systemów przeciwlotniczych i rakietowych.

Równolegle, zgodnie z art. 25 ust. 1 ustawy o obronie Ojczyzny, przyjęto Program Rozwoju Sił Zbrojnych RP na lata 2025–2039 (Postanowienie Prezydenta RP z dnia 31 marca 2023 r. w sprawie określenia głównych kierunków rozwoju Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej oraz ich przygotowań do obrony państwa na lata 2025–2039, M.P.2023.379).

Dokument ten ma charakter niejawnny, ale – jak wynika z informacji Biura Bezpieczeństwa Narodowego (Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, 2023) – dokument ten wskazuje priorytety w zakresie modernizacji technicznej sił zbrojnych, obejmując m.in. takie obszary jak: rozwój potencjału wojsk lądowych oparty na wzmocnieniu zdolności bojowych wojsk pancernych i zmechanizowanych; podnoszenie zdolności do zwalczania pełnego spektrum środków napadu powietrznego i rakiet balistycznych; zagrożeń w cyberprzestrzeni oraz rozwoju zdolności do ochrony morskich interesów państwa. Dodatkowo dokument określa wymagania dotyczące podnoszenia zdolności operacyjnych Sił Zbrojnych RP we wszystkich domenach operacyjnych (lądowej, powietrznej, morskiej, przestrzeni kosmicznej i cyberprzestrzeni), a także w ramach każdego z systemów funkcjonalnych Sił Zbrojnych, tj. dowodzenia, rozpoznania, rażenia, przetrwania i ochrony wojsk, zabezpieczenia logistycznego, organizacji, uzupełnień i mobilizacji oraz szkolenia. Jednocześnie określa potrzeby w zakresie rozwijania zdolności Wojsk Obrony Terytorialnej do wsparcia wojsk operacyjnych.

Potwierdza to, że kluczową rolę w systemie odporności odgrywają Siły Zbrojne RP, a w ich strukturze WOT. Wojska Obrony Terytorialnej uznane zostały za kluczowy komponent budowy odporności lokalnej – ich rozmieszczenie w stałych rejonach odpowiedzialności, znajomość terenu,

bliskość społeczności oraz elastyczność operacyjna pozwalają na szybkie i skuteczne reagowanie na zagrożenia militarne i niemilitarne, zgodnie z założeniami strategii NATO i UE. Tym samym WOT stają się realnym narzędziem implementacji polityki bezpieczeństwa narodowego w praktyce.

4. POWSTANIE I ROLA WOT JAKO ODPOWIEDŹ NA NOWE ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA

Koncepcja Wojsk Obrony Terytorialnej pojawiła się w Polsce po drugiej wojnie światowej i wynikała z dążenia do zwiększenia potencjału obronnego państwa wobec możliwych zagrożeń militarnych. W okresie zimnej wojny zakładano, że terytorium Polski stanie się areną działań zbrojnych między NATO a Układem Warszawskim (UW), do którego należała Polska. Ze względu na ofensywną doktrynę UW i konieczność angażowania wojsk operacyjnych w działania sojusznicze WOT miały odgrywać rolę sił lokalnych odpowiedzialnych za obronę kraju (Stachowski, 2017, s. 1).

Odbudowa WOT jako samodzielnego rodzaju Sił Zbrojnych RP została zainicjowana po rosyjskiej agresji na Ukrainę w 2014 r. (Pawlak, 2017, s. 268–287). Konflikt ten (tzw. wojna hybrydowa), łączył działania tradycyjne, terrorystyczne, nieregularne i cybernetyczne w celu osiągnięcia celów politycznych (Polko, Polko, 2018, s. 96). Choć rosyjska interwencja na Krymie nie stanowiła bezpośredniego zagrożenia militarnego dla Polski, zwiększyła obawy o imperialne ambicje Rosji, co wymusiło redefinicję polityki bezpieczeństwa narodowego (Niedziela, 2022, s. 195–208). Celem utworzenia WOT było nie tylko wsparcie obrony kraju, lecz także ochrona lokalnych społeczności. Zakładano formowanie pododdziałów lekkiej piechoty, opartych na miejscowej ludności i zasobach Sił Zbrojnych RP. WOT miały prowadzić działania obronne i ochronne, współpracując z wojskami operacyjnymi oraz strukturami cywilnymi w czasie pokoju i wojny.

Kluczowym momentem w utworzeniu WOT było wejście w życie 1 stycznia 2017 r. ustawy z dnia 16 listopada 2016 r. o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw (Dz.U.2016.2138). Przepisami tej ustawy, jako piąty rodzaj Sił Zbrojnych RP, zostały utworzone WOT. Formacja mająca ochotniczy charakter, działa zgodnie z mottem *Zawsze gotowi, zawsze blisko*.

Od 23 kwietnia 2022 r. funkcjonowanie WOT reguluje ustawa z 2022 r. o obronie Ojczyzny (por. art. 15). Ustawa ta zastąpiła ustawę z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U.2021.372 ze zm.), która powierzyła tej formacji część zadań zarządzania kryzysowego. W ten sposób Wojska Obrony Terytorialnej stanowią istotny element polityki bezpieczeństwa, przeciwdziałając zagrożeniom wewnętrznym i zewnętrznym oraz minimalizując ich skutki (Karpiuk, Kurek-Sobieraj, 2025, komentarz do art. 15). Pełnią także funkcję odstrasżającą, wzmacniając gotowość obronną państwa poprzez wykorzystanie lokalnych zasobów. WOT realizują zadania Sił Zbrojnych RP, chroniąc niepodległość, integralność terytorialną oraz granice kraju. W czasie pokoju wspierają działania ratownicze, poszukiwawcze i zwalczanie klęsk żywiołowych (Stachowski, 2017, s. 54–59).

Zadania WOT są określone w dokumentach normatywnych Sił Zbrojnych RP, szczególnie w Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP, która wyróżnia trzy misje SZ RP:

1. obrona państwa i przeciwdziałanie agresji;
2. wspieranie bezpieczeństwa wewnętrznego i pomocy społeczeństwu;
3. udział w stabilizacji sytuacji międzynarodowej (Składanek, 2021, s. 16).

WOT koncentrują się na pierwszych dwóch obszarach, pełniąc także funkcję odstrasżania poprzez demonstrację gotowości obronnej (Klisz, 2017, s. 70).

Koncepcja Obronna RP z 2017 r. podkreśla znaczenie odstrasżania opartego na krajowym potencjale obronnym, wskazując WOT jako wsparcie wojsk operacyjnych, zdolne do neutralizowania zagrożeń poniżej progu wojny (Klisz, 2017, s. 71). Dokument ten definiuje WOT jako formację o zwiększonym potencjale ogniowym, przygotowaną do współpracy z wojskami operacyjnymi, zapobiegania działaniom nieregularnym oraz wsparcia zarządzania kryzysowego. Skuteczność Sił Zbrojnych RP zależy od ich efektywnej współpracy w operacjach połączonych (Koncepcja Obronna RP, s. 44).

Wojska Obrony Terytorialnej pełnią kluczową funkcję w bezpieczeństwie państwa, działając zarówno w czasie pokoju, jak i kryzysu czy wojny. Różnią się od Wojsk Lądowych, gdyż są przypisane do stałych rejonów odpowiedzialności (SRO), co podkreśla ich lokalny charakter i zadanie ochrony społeczności. Oprócz obrony terytorium RP i realizacji zobowiązań sojusznicznych WOT

wspierają bezpieczeństwo wewnętrzne i pomoc społeczeństwu, wzmacniając krajowy system ochronny.

Wojska Obrony Terytorialnej to powszechna forma wojskowego przygotowania społeczeństwa do obrony lokalnej (Marczak, Jakubczak, 2014, s. 77). Mają odmienny charakter niż wojska operacyjne, m.in. dzięki: samodzielności taktycznej i znajomości terenu; lekkiemu uzbrojeniu zapewniającemu mobilność; skuteczności przeciw opancerzonym pojazdom i nisko latającym celom; szerokiemu rozmieszczeniu na terenie kraju przy niskich kosztach; gotowości do działań ratowniczych i humanitarnych; zdolności do walki w miastach i w warunkach okupacji; współpracy z władzami lokalnymi. Ich struktura i funkcjonowanie zapewniają elastyczność w działaniach obronnych i kryzysowych.

5. PRZYKŁADY DZIAŁANIA ODPORNOŚCIOWEGO WOT

Mimo że WOT to najmłodszy rodzaj Sił Zbrojnych RP, już wielokrotnie realizowały swoje zadania, działając samodzielnie i we współpracy z wojskami operacyjnymi. Analiza tych działań potwierdza ich skuteczność, dobrą organizację i logistykę. WOT łączą szybkie rozpoznanie, mobilizację i rotację żołnierzy, zapewniając ciągłość operacji. Dysponują specjalistycznym sprzętem, a ich wsparcie obejmuje nie tylko reagowanie na katastrofy, lecz także odbudowę zniszczeń poprzez zespoły wsparcia odbudowy (Aktualizacja działań żołnierzy Wojsk Obrony Terytorialnej w usuwaniu skutków klęsk żywiołowych, 2019).

WOT niosły znaczną pomoc podczas pandemii SARS-CoV-2, angażując się we wsparcie struktur cywilnych. Uruchomiły Zespół Działań Przeciwkryzysowych, koordynujący pomoc w całym kraju. W ramach operacji *Odporna Wiosna* dostarczały żywność i sprzęt medyczny osobom objętym kwarantanną. Od 22 czerwca 2020 r. kontynuowały wsparcie w operacji *Trwała Odporność*, skupiając się na pomocy służbie zdrowia, samorządom i społecznościom lokalnym. WOT odegrały kluczową rolę w przeciwdziałaniu skutkom pandemii (Niedziela, 2022, s. 200).

Wojska Obrony Terytorialnej szkolą również żołnierzy w ochronie infrastruktury energetycznej i obsłudze agregatów, przygotowując ich do wsparcia w usuwaniu awarii i ochronie obiektów elektroenergetycznych (Bolechowski, 2022). Tworzą też grupy poszukiwawczo-ratownicze, w których

służą żołnierze i psy. Ich zadania obejmują poszukiwania osób zaginionych oraz wykrywanie grup dywersyjnych i utraconego personelu wojskowego zarówno w czasie pokoju, jak i konfliktu, a także wspieranie akcji ratunkowych w przypadku katastrof budowlanych i przeszukiwanie gruzowisk (Warchoń, 2024).

WOT były także zaangażowane podczas kryzysu migracyjnego na granicy z Białorusią, czy w związku z napływem uchodźców z Ukrainy po agresji Rosji. Wojska Obrony Terytorialnej zostały zaangażowane w operację *Silne Wsparcie*, wzmacniając społeczności przygraniczne i wspierając działania przeciwnakryzysowe (Pietrzak, 2021).

Zadania WOT ewoluują zgodnie z potrzebami systemu bezpieczeństwa narodowego i obejmują współpracę z wojskami operacyjnymi, służbami wewnętrznymi oraz administracją. Przedsięwzięcia te są realizowane w czasie pokoju, kryzysu i wojny, a polegają na wsparciu działań z zakresu ochrony ludności przed skutkami klęsk żywiołowych oraz ataków w cyberprzestrzeni, ochronie społeczności lokalnej przed dezinformacją oraz rozwijaniu postaw patriotycznych wśród tej społeczności.

6. OCENA DZIAŁAŃ PODEJMOWANYCH PRZEZ WOT

Różnorodność zagrożeń obecnego czasu powoduje, że zadaniem współczesnych sił zbrojnych, w tym WOT, stało się reagowanie nie tylko na zagrożenia o charakterze militarnym, ale też gotowość do reagowania na zagrożenia o charakterze niemilitarnym (Pietrek, 2011, s. 30–44). Dlatego Wojska Obrony Terytorialnej jako rodzaj Sił Zbrojnych RP wspierają bezpieczeństwo wewnętrzne, pomoc społeczną i zwalczanie klęsk żywiołowych. Ich zadania obejmują także ochronę dóbr kultury, ewakuację zagrożonych eksponatów oraz wsparcie administracji publicznej.

Kluczową zaletą WOT jest znajomość lokalnego terenu, co zapewnia przewagę operacyjną i efektywność działań. Dzięki temu żołnierze mogą działać elastycznie, zarówno w sytuacjach kryzysowych, jak i podczas konfliktów zbrojnych. WOT szkolą się m.in. w działaniach miejskich (*czarna taktyka*), kluczowych we współczesnych konfliktach, oraz współpracują z administracją państwową na poziomie powiatów, co ułatwia szybkie reagowanie.

Kolejnym istotnym determinantem, korzystnym z punktu widzenia realizacji misji wsparcia społeczeństwa lokalnego, jest decentralizacja dowodzenia w WOT. Struktury WOT są tworzone zgodnie z podziałem administracyjnym kraju i sięgają do poziomu powiatu, co pozwala na szybkie udzielanie pomocy społeczeństwu i predysponuje WOT do niebojowych działań humanitarnych na rzecz obywateli. Brak znaczących różnic w podziale administracyjnym kraju i Wojsk Obrony Terytorialnej jest czynnikiem podnoszącym skuteczność współpracy z terenowymi organami administracji, które są odpowiedzialne za realizację zadań związanych ze zwalczaniem klęsk żywiołowych (Wróbel, 2017, s. 143).

Aby wzmocnić swoją pozycję w społeczeństwie, WOT prowadzą działania promocyjne i obywatelskie. Współpracują ze szkołami, organizacjami pozarządowymi, uczestniczą w wydarzeniach państwowych oraz organizują akcje charytatywne. Dzięki temu zyskują zaufanie społeczne, co zwiększa ich skuteczność w walce z dezinformacją i potencjalnymi zagrożeniami (Szczurek, Bryczek-Wróbel, Adamkiewicz, 2022, s. 126–127).

Wymienione przykładowe zadania realizowane przez żołnierzy Wojsk Obrony Terytorialnej potwierdzają skuteczność działania żołnierzy opisywanego rodzaju SZ RP.

PODSUMOWANIE

Odporność narodowa, zgodnie ze Strategią Bezpieczeństwa Narodowego RP, to zdolność państwa do przeciwdziałania zagrożeniom, szybkiego reagowania i odbudowy funkcji kluczowych struktur. W tę koncepcję doskonale wpisują się WOT, które odgrywają istotną rolę w systemie bezpieczeństwa państwa, zarówno w wymiarze militarnym, jak i cywilnym.

Dzięki przypisaniu do stałych rejonów odpowiedzialności oraz silnemu zakorzenieniu w lokalnych społecznościach, WOT są zdolne do szybkiej mobilizacji i skutecznej reakcji. Ich elastyczna struktura i znajomość terenu sprawdziły się w praktyce – m.in. podczas pandemii COVID-19, kiedy w ramach operacji *Odporna Wiosna* i *Trwała Odporność* wspierały służby medyczne, dostarczały żywność i środki ochronne, oraz w kryzysie migracyjnym na granicy z Białorusią, gdzie uczestniczyły w operacji *Silne Wsparcie*.

WOT angażują się również w działania infrastrukturalne i ratownicze, np. tworzą zespoły wsparcia odbudowy, szkolą się z zakresu ochrony infrastruktury energetycznej, prowadzą działania poszukiwawczo-ratownicze z udziałem psów oraz reagują na klęski żywiołowe. Ich działania odpowiadają na zagrożenia hybrydowe i nieregularne, wpisując się w założenia strategii NATO i UE, które podkreślają znaczenie odporności terytorialnej i społecznej.

Formacja ta wspiera także edukację obronną, działania informacyjne i integrację z administracją lokalną, co czyni ją skutecznym narzędziem w walce z dezinformacją i zagrożeniami niemilitarnymi. Współpracując z samorządami, szkołami, organizacjami pozarządowymi i służbami cywilnymi, WOT przyczyniają się do wzmacniania zaufania społecznego i świadomości obywatelskiej.

Podsumowując, Wojska Obrony Terytorialnej, mimo krótkiego okresu funkcjonowania, stały się istotnym filarem odporności państwa. Łącząc działania wojskowe i cywilne, skutecznie wspierają system bezpieczeństwa RP, reagując na zagrożenia zewnętrzne i wewnętrzne, a także realizując zobowiązania Polski wobec NATO i UE. Ich rosnący potencjał, mobilność i wsparcie lokalne wskazują, że są nie tylko uzupełnieniem wojsk operacyjnych, lecz także realnym narzędziem implementacji polityki bezpieczeństwa narodowego w praktyce.

REFERENCES

- Albrycht, I. (2022). *Odporność państwa*. W: I. Albrycht (red.), *Systemowa odporność państwa w cyfrowej erze*, Instytut Kościuszki, Kraków.
- Budisz, W., Kubiak, A. (2007). *Bezpieczeństwo narodowe w świadomości społecznej i w praktyce*. W: *Edukacja dla bezpieczeństwa – monografia naukowa z III Ogólnopolskiego Seminarium Naukowego*. D. Czajkowska-Ziobrowska, A. Zduniak (red.). Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa, Poznań.
- Jasiak, P. (2007). *Funkcje informacyjne organów i służb w systemie bezpieczeństwa państwa*. W: *Administracja rządowa wobec wyzwań bezpieczeństwa państwa*, S. Zalewski (red.). Bielsko-Biała: Wyższa Szkoła Administracji w Bielsku-Białej.
- Karpiuk, M., Kurek-Sobieraj, J. (2025). *Ustawa o obronie Ojczyzny. Komentarz*, Legalis el.
- Keplin, J.Ł. (2023), Budowanie odporności państwa na działania hybrydowe, *Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego*, 29(15), s. 13–38.
- Klisz, M. (2017). Utworzenie Wojsk Obrony Terytorialnej jako odpowiedź na nowe zagrożenia. *Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka*, 3, s. 63–78.
- Marczak, J. i Jakubczak, R. (2014). *Raport strategiczny: Siły Zbrojne RP w drugiej dekadzie XXI wieku. Koncepcja strategiczna Obrony Terytorialnej RP*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa.
- Niedziela, M. (2022), Wojska Obrony Terytorialnej w obliczu współczesnych zagrożeń dla bezpieczeństwa – studium przypadków, *Zeszyty Naukowe Pro Publico Bono*, 1(1), s. 195–208.
- Pawlak, C. (2017). Konflikt na wschodzie Ukrainy i aneksja Krymu – standardowym przykładem działań hybrydowych. *Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego*, 11(1), s. 268–287.
- Pietrek, G. (2011). *Współdziałanie terenowych organów administracji wojskowej z organami administracji rządowej i samorządowej w sytuacjach kryzysowych: sprawozdanie z badań*. Wydawnictwo Naukowe Akademii Pomorskiej, Słupsk.
- Polko P., Polko R. (2018). *Bezpiecznie już było. Jak żyć w świecie sieci, terrorystów i ciągłej niepewności*. Wydawnictwo Onepress, Gliwice.
- Składanek, B. (2021). Rola Wojsk Obrony Terytorialnej w systemie zarządzania kryzysowego. *Studia Bezpieczeństwa Narodowego Instytut Bezpieczeństwa i Obronności*, 20, s. 11–20.
- Soloch, P. i Pietrzak, P. (2016). Szczyt NATO w Warszawie: uwarunkowania, rezultaty, wnioski dla Polski. *Bezpieczeństwo Narodowe*, nr I-IV, s. 13-33.
- Stachowski, M. (2017). Koncepcja Wojsk Obrony Terytorialnej jako piątego rodzaju Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. *Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka*, 3, s. 51–61.
- Stefaniuk, B. (2017). *Współczesne uwarunkowania systemu zarządzania kryzysowego*. W: A. Gołębiowska, P. Zientarski (red.). *Administracja publiczna w systemie bezpieczeństwa państwa*. Warszawa: Senat Rzeczypospolitej Polskiej.
- Sulek, M. (2010). *Prognozowanie i symulacje międzynarodowe*. Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.

- Szczepaniak, K. (2012). *Zastosowanie analizy treści w badaniach artykułów prasowych – refleksje* Metodologiczne. *Acta Universitatis Lodzensis Folia Sociologica*, 42, s. 83–112.
- Szczurek, T. i Bryczek-Wróbel P., Adamkiewicz J. (2022). Funkcjonowanie Wojsk Obrony Terytorialnej Polski w świetle kryzysu na Ukrainie. *Zeszyty Naukowe SGSP*, 83, s. 123–140.
- Świeboda, H. (2017). *Prognozowanie zagrożeń bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*. Wydawnictwo Akademii Sztuki Wojennej, Warszawa.
- Wiśniewska M.Z. (2017). *Bezpieczeństwo – pojęcie, istota, typologia*. Wydawnictwo Czasopism i Książek Technicznych SIGMA-NOT Spółka z o.o., Warszawa, 2, s. 2–9.
- Wróbel, I. (2017). Perspektywy współdziałania wojsk obrony terytorialnej z administracją publiczną w zwalczaniu klęsk żywiołowych. *Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka*, 3, s. 133–150.

AKTY PRAWNE

- Traktat Północnoatlantycki sporządzony w Waszyngtonie dnia 4 kwietnia 1949 r., a po przystąpieniu Polski do NATO, w dniu 12 marca 1999 r., i jego ratyfikacji ogłoszony w Dz.U. 2000.87.970.
- Ustawa z dnia 16 listopada 2016 r. o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw. Dz.U.2016.2138.
- Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny. Dz.U.2025.825.
- Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej. Dz.U.2021.372 ze zm.
- Postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 31 marca 2023 r. w sprawie określenia głównych kierunków rozwoju Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. M.P.2023.379.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE:

- Aktualizacja działań żołnierzy Wojsk Obrony Terytorialnej w usuwaniu skutków klęsk żywiołowych. Stan na: 23 maja 2019 r., <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/446868/aktualizacja-dzialan-zolnierzy-wojsk-obrony-terytorialnej-w-usuwaniu-s> (dostęp: 2.03.2025).
- Biuro Bezpieczeństwa Narodowego (2023). *Prezydent RP określił główne kierunki rozwoju Sił Zbrojnych RP*, <https://www.bbn.gov.pl/pl/wydarzenia/9634,Prezydent-RP-okreslil-glowne-kierunki-rozwoju-Sil-Zbrojnych-RP.html> (dostęp: 2.08.2025).
- Bolechowski, M. (2022), *Energetycy razem z terytorialsami*, Echo dnia, 3.11.2022 r., <https://echodnia.eu/swietokrzyskie/energetycy-razem-z-terytorialsami-w-skarzysku-podpisano-porozumienie-zobacz-zdjecia/ar/c1-17014811> (dostęp: 2.03.2025).
- Digital path to recovery and resilience in the European Union*, <https://joinup.ec.europa.eu/collection/nifo-national-interoperability-framework-observatory/news/digital-path-recovery-and-resilience-european-union> (dostęp: 2.03.2025).

- EEAS. (2022). *Strategic Compass for Security and Defence*. European External Action Service. https://www.eeas.europa.eu/eeas/strategic-compass-security-and-defence-1_en (dostęp: 2.08.2025).
- Jagnieża A., *Budowa odporności państwa jako nakaz strategiczny [OPINIA]*, z 10 lipca 2020 r., <https://defence24.pl/polityka-obronna/budowa-odpornosci-panstwa-jako-nakaz-strategiczny-opinia> (dostęp: 7.03.2025).
- Joint Declaration on EU–NATO Cooperation*, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156626.htm (dostęp: 2.03.2025).
- Koncepcja Obronna RP z 2017 r., <https://www.gov.pl/attachment/78e14510-253a-4b-48-bc31-fd11db898ab7> (dostęp: 2.03.2025).
- Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego, <https://www.gov.pl/web/rcb/krajowy-plan-zarzadzania-kryzysowego> (dostęp: 27.02.2025).
- Kubiak, M. (2018). Zarządzanie kryzysowe a bezpieczeństwo narodowe w dobie zagrożeń hybrydowych. *Biuletyn Kwartalny Rządowego Centrum Bezpieczeństwa*, <https://archiwum.rcb.gov.pl/zarzadzanie-kryzysowe-a-bezpieczenstwo-narodowe-w-dobie-zagrozen-hybrydowych/> (dostęp: 27.03.2025).
- Narodowy Program Ochrony Infrastruktury Krytycznej, <https://www.gov.pl/web/rcb/narodowy-program-ochrony-infrastruktury-krytycznej> (dostęp: 2.03.2025).
- Odporne NATO*, Rządowe Centrum Bezpieczeństwa, <https://archiwum.rcb.gov.pl/odporne-nato/> (dostęp: 2.08.2025).
- NATO. (2016). *Warsaw Summit Communiqué*, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm (dostęp: 2.08.2025).
- NATO. (2021). *Brussels Summit Communiqué*, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_185000.htm (dostęp: 2.08.2025).
- NATO. (2022). *Madrid Summit Declaration*, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_196951.htm (dostęp: 2.08.2025).
- NATO. (2022a). Releases its Climate Change and Security Impact Assessment, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_197241.htm (dostęp: 2.03.2025).
- Pietrzak M. (2021). *Miesiąc operacji Silne Wsparcie*, <https://milmag.pl/wot-miesiac-operacji-silne-wsparcie/> (dostęp: 2.03.2025).
- Resilience and civil preparedness – Article 3*. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_132722.htm (dostęp: 2.03.2025).
- Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP (2020), <https://www.bbn.gov.pl/pl/informacje-o-bbn/publikacje/8808,Strategia-Bezpieczenstwa-Narodowego-Rzeczypospolitej-Polskiej.html> (dostęp: 2.03.2025).
- Strategic Foresight Report* (2020). https://ec.europa.eu/info/strategy/strategic-planing/strategic-foresight/2020-strategic-foresight-report/resilience-dashboards_en (dostęp: 27.02.2025).
- Warchoń, E. (2024), <https://radioplus.com.pl/index.php/radom/78400-w-6-mazowieckiej-brygadzie-ot-powstaje-grupa-k9-z-psami> (dostęp: 2.03.2025).